

Fil. dr ARVID FREDBORG:

Hellas som politiskt problem

Fil. dr. Arvid Fredborg, som under några år i Sv. T:s första nummer för året sammanfattat det politiska skeendet i världen, har denna gång valt att koncentrera sig på ett problem, som i särskilt hög grad sysselsatt den svenska opinionen under 1967, nämligen Grekland. Han anklagar särskilt vänsterkretsarna i Sverige, både de socialistiska och de borgerliga, för uppenbar brist på kännedom om bakgrunden till vad som skett och för en bristande vilja till objektivitet. Även om alla uppriktiga européer hoppas, att Grekland snart skall återinträda i de fria nationernas krets, måste dock förhållandena i Grekland bedömas från grekiska utgångspunkter i första hand.

Om man i stället för att söka göra en översikt över den politiska utvecklingen i världen skulle taga upp ett problem, som spelat en stor roll under fjolåret och behåller sin betydelse under 1968, ligger det nära till hands att välja Grekland.

De flesta länder har i ett eller annat avseende speciella förhållanden, som icke svarar mot gängse politiska definitioner. Några löper en särskilt stor risk att bli missförstådda till följd av att traditionella föreställningar råder utomlands, som icke eller icke längre svarar mot verkligheten. Ett typiskt exempel på detta är det moderna Hellas.

När världen tänker på Grekland präglas dess tänkande av den klassiska traditionen från Athen eller rättare sagt av hur den schematiskt uppfattas. Att antikens Hellas icke blott innefattade Athen utan också Sparta glömmes lätt. Det är så mycket fatalare, som man i dagens Grekland kan finna exempel på mentalitet och betraktelsesätt, som mera hörde hemma hos lakedaimonierna än athenarna.

Bristande objektivitet

Objektiviteten har blivit ännu mer lidande på grund av att så många iakttagare använt västeuropeiska eller skandinaviska värderingar för ett land, som icke blott geografiskt står Orienten nära. Det har reagerats mot vad som skett i Athen, som man skulle ha reagerat om samma sak hänt i London, Wien eller Stockholm. Särskilt har detta varit fallet i politiska vänsterkretsar, där nu en

gång önsketänkandet gärna dominerar. Det märktes redan före den 21 april i fjol och har blivit ännu mer utpräglat sedan dess.

Självfallet måste en militärkupp framstå som en osympatisk anakronism för både höger och vänster. Men man får ej förlora ur sikte, att den grekiska demokrati, som nu störtats, icke på långa vägar svarade mot väst- och nordeuropeiska föreställningar. På en punkt medges detta av kritikerna av den nuvarande regimen på vänstersidan. Kungamakten spelade, säger de, en för stor roll och borde avskaffas.

Det är likväl att förväxla orsak och verkan. Den grekiska monarkin var och är måhända ännu ett nyttigt stabiliserande element i ett samhälle, som icke hade något överflöd på den varan. Men den representativa demokratin stod på svaga fötter redan innan krisen kom. Orsakerna var flera. En viktig och i utlandet underskattad var, att parlamentarikernas maktmissbruk, korruption och otyglade demagogi skadade hela systemet. Greklands demokratiska politiker var ofta bildade och charmerande. Men deras födgeni var i många fall obegränsat och deras allmänanda klen eller obefintlig. Familjerna spelade en dominerande roll. Huvudstaden var utslagsgivande och *landsbygden* kände sig försummad och var det ofta. Gemene man led under oket av en osedvanligt ineffektiv och korruperad ämbetsmannakår med politiska försänkningar.

Om man härtill lägger, att den mate-

riella standarden var låg, att Grekland var och är underutvecklat, blott har begränsade naturtillgångar, knappast ännu hämtat sig från ett förödande och blodigt inbördeskrig samt gränsar till kommunistiska stater av *tre* kulörer — det pro-kinesiska Albanien, det titoistiska Jugoslavien och det Moskva-trogna Bulgarien — borde en viss försiktighet i bedömningen vara på sin plats. I stället har motsatsen inträtt och vi upplever en de självkorade experternas orgie.

Det grekiska folket upplevde en period av politisk stabilitet och ekonomisk blomstring under den moderate högermannen Karamanlis, som nu lever i frivillig exil i Paris. Men gemene man ansåg, att han icke tillräckligt snabbt fick en standardförbättring till stånd och vände sig till den man, som lovade en sådan, Giorgios Papandreou.

Reaktion mot Papandreou j:r

Så länge det rörde sig enbart om denne erfarne politiker var landet icke inne i en verklig kris. Men sedan den gamle lancera sin äregirige och i utlandet måttlöst idealiserade son, som efter ett par årtionden i U.S.A. återvände till Athen som en typisk representant för amerikansk "progressism", blev det genast värre. Centerregeringen råkade i konflikt med kungamakten om krigsmakten. Hur den utvecklade sig är ännu i livligt minne.

När några yngre officerare den 21 april 1967 genomförde en perfekt statskupp i kungens namn men utan dennes medverkan var det icke enbart för att

hindra ett val, som kunde ha fört Andreas Papandreou till makten. De nya herrarna representerade också en reaktion mot de gamla korrumperade politikerna och den tärande administrationen. De visste med sig att de hade ett visst ryggstöd i landet, särskilt på landsbygden.

Men i sin politiska naivitet överraskades de av den häftiga reaktionen i utlandet. De lyckades också i början göra en serie missgrepp, som gav alla kritikerna rikligt material. Men de behärskade den militära sidan av saken och lyckades systematiskt befästa sin makt, framför allt genom en radikal rensning av officerskåren.

Den unge monarken markerade redan från början en tydlig distans till militärregimen. Men han ville till nästan varje pris undvika inbördeskrig. Det hade landet fått nog av i denna generation. Han försummade sitt tillfälle under sommaren, när han tvingades gå med på att mot honom lojala officerare på nyckelpositioner ersattes av juntans män. När kungen till sist försökte att gripa tyglarna var hans försök valhant och strandade på att det befäl som kommenderade trupperna förblev lojalt mot militärregimen. Bidragande till detta var för övrigt, att denna på allt sätt gynnat de yngre officerarna, vilka rekryterats ur andra samhällslager än generalitetet.

Socialreformism

Den militära juntan har läget i sin hand, i varje fall så länge den förblir någorlun-

da enig och kan behålla stödet från de yngre officerarna. Den är heller icke helt utan politiskt stöd. Större delen av det grekiska folket har passivt funnit sig i vad som skett. Men här och var — mera bland vad man skulle kunna kalla folkets breda lager än i de övre skikten — följs dess reformsträvanden med en viss sympati. Orsaken är framför allt, vad som tidigare sagts om den parlamentariska demokratins tydliga svagheter. Hos de militära ledarna finnes obestriddligen ett *socialreformatoriskt* drag. Om man skulle etikettera dem enligt sedvanliga grunder står de snarare till vänster än till höger, om man bortser från deras starka anti-kommunism.

Här och var har paralleller dragits mellan dem och de egyptiska militärer, som höjde upprorsfanan år 1952. Det är dock jämförelser, som haltar. Den grekiske konungen är ingen Faruk och den grekiska monarkin har blott få likheter med den egyptiska. Papandreou senior är heller ingen Nahas Pascha. Men de problem, som möter de grekiska militärerna, påminner till en del om dem, som Nasser och hans vänner hade att kämpa med. Det första är — skall de efter att ha rensat i vad som i deras ögon var ett Augiasstall återvända till kasernerna? När och hur skall de göra det?

Antiparlamentarism

De grekiska militärerna representerar kanske icke så mycket ett anti-demokratiskt tänkande i och för sig som ett antiparlamentariskt, eller rättare sagt en in-

ställning mot parlamentarikerna efter kriget. Det finns ingen anledning att betvivla, att överste Papadopoulos menade vad han sade, när han i en intervju uttalade, att vad kuppmännen kritiserat icke var demokratin såsom sådan utan de politiska partiernas mentalitet och uppträdande. Men triumviratet är icke allena bestämmande. De måste på något sätt hålla sig vid makten trots stämningarna bland radikala yngre officerare, som fått blodad tand och vill driva "den nationella revolutionen" mycket längre än överstarna anser lämpligt och möjligt. Det är i ljuset av detta som man får se de tre ledarnas försök att få till stånd en uppgörelse med kungen.

Naturligtvis menar juntan, att denne först kan återkomma, om han accepterar dess villkor, bland annat att han själv finner sig i att vara en symbol utan reell makt samt att den impopulära änkedrottningen stannar i utlandet. Om kung Konstantin kommer att godta detta återstår att se. Han har självfallet förlorat mycket prestige genom sitt diletantmässiga kupp försök. Det var en *métier*, som han ej behärskade. Men det finns ingen anledning att ösa hån över honom, som man gör i vissa vänsterkretsar i Sverige, vilka ständigt råkar i affekt, när en monark på något sätt är aktuell. Mycket vatten kan rinna än och Grekland är ett land, där förändringar kommer snabbt (och ur utlandets synvinkel ofta är svår-förklarliga). Vad kungen försökte visar åtminstone, var han själv står. Den liberala schweiziska tidningen Neue Zürcher

Zeitung skrev den 14 december i fjol:

"Den uppenbarligen dåligt förberedda och likaså dåligt genomförda kuppen från ovan har emellertid åtminstone klart visat, att Konstantin aldrig gjort gemensam sak med kuppmännen av den 21 april. Sedan det ögonblick, då han under de tidiga morgontimmarna den 21 april av juntan ställdes inför valet att foga sig i det oundvikliga eller abdikera har han i sitt inre icke böjt sig för den honom påtvungna regimen. — — — Vägen till exil är det pris han får betala här för."

Det synes vara en riktig bedömning. Men den passar naturligtvis icke dem, som har intresse av att fiska i grumligt vatten. Man tänker här främst på kommunister av olika schatteringar. Och till dem sluter sig de många okunniga eftersägarna i olika länder, som ej upptäcker, vad som spelas men gärna förenar sig med kommunisterna i appeller för Greklands demokrati.

Alla uppriktiga européer hoppas, att landet snart återinträder i de fria nationernas krets. Men in- och utland gör klokt i att fråga, varför demokratin någonsin övergavs. Det är knappast troligt, att ett fritt Hellas kan komma till stånd utan djupgående förändringar i den tidigare grekiska demokratins struktur. Ty som Economist skrev i maj i fjol:

"There are very few who will deny that the parliamentary system as it was operating before April 21st was politically bankrupt and, in some cases, personally corrupt."